

W dniach 17-19 marca br. w siedzibie Instytutu Badawczego Leśnictwa w Sękoci-
nie Starym odbyła się inauguracyjna sesja Zimowej Szkoły Leśnej przy IBL, której
współorganizatorem były Lasy Państwowe. Było to spotkanie przedstawicieli nauki oraz
leśników praktyków. Ogółem w zajęciach ZSL wzięło udział ponad 150 osób z całej Polski,
reprezentujących zarówno Dyрекcję Generalną i regionalne dyrekcje LP, nadleśnictwa,
wydziały leśne SGGW, uniwersytetów: Przyrodniczego w Poznaniu i Rolniczego w Krakowie,
Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, jak również liczne grono naukowców z IBL.

Lasy wielofunkcyjne a ochrona przyrody dla przyszłych pokoleń

Problematyka rozważań skoncentrowana była wokół bardzo istotnych aktualnie
wzajemnych relacji między gospodarką
leśną oraz funkcjami lasu, a ochroną
przyrody i siecią obszarów chronionych
Natura 2000.

Otwarcia obrad dokonali dyrektor IBL
prof. dr hab. **Tomasz Zawila-Niedźwiecki**
i dyrektor generalny LP dr inż. **Marian Pigan**.
Na wstępie podkreślono, że obchody 85-le-
cia Lasów Państwowych oraz przyszłoroczny
jubileusz 80-lecia IBL są dobrą okazją, aby
Zimowa Szkoła Leśna stała się coroczną
tradycją. Pierwowzorem jej jest Szkoła Ma-
tematyków Europejskich, która odbywa się
w Paryżu od 1935 r., a długość jej trwania
zależy od czasu rozstrzygnięcia danego
problemu, co czasem trwa nawet kilkana-
ście lat. Duże zainteresowanie tego typu
formami wymiany poglądów istnieje rów-
nież w Polsce, czego przykładem może być
Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej
organizujący każdego roku trzy szkoły, w tym
jedną poświęconą katastrofom naturalnym.
Najdłuższą tradycją Zimowych Szkół Leśnych
licząca 29 lat, w których uczestniczy nawet
500 osób, należy do Freiburga.

Prof. dr hab. **Andrzej Klocek**, pomysła-
dawca zorganizowania Zimowej Szkoły
Leśnej przy IBL zauważył, że leśne szkoły są
ważnym forum wymiany poglądów doty-
czących kryzysu światowego leśnictwa,
presji społecznej na pozaprodukcyjne
funkcje lasu, poszukiwań nowych form
gospodarki leśnej, znaczenia interdyscy-
plinarności badań leśnych oraz wdrożeń
do praktyki osiągnięć nauki.

Dyrektor LP Marian Pigan wiele uwagi
w swym wystąpieniu poświęcił dorobkowi
szeregu pokoleń leśników, dzięki którym
nauka leśna ma korzenie w 70-letniej prak-
tyce. Podkreślił, że stan naszej przyrody jest
chlubą Polski na arenie Europy, a leśnictwo
ma przewagę nad innymi resortami gospo-
darki przez fakt samofinansowania.

Wielofunkcyjność leśnictwa należy roz-
patrywać zarówno z punktu widzenia
ekonomicznego, jak i społecznego. Jed-
nakże aktualnie brak jednolitości w ujęciu
jednoznacznym poszczególnych funkcji
lasu. Socjalne funkcje lasu, społeczna wielo-
funkcyjność jest inaczej rozumiana przez ho-
dowlę (Zasady Hodowli Lasu), inaczej przez

**Przyrodę chronimy dla człowieka, a nie przed
człowiekiem – podkreślał prof. Andrzej Grzy-
wacz.**

urządzenie (Instrukcja Urządzania Lasu),
a funkcje ochronne zdaniem prof. dr. hab.
Kazimierza Rykowskiego pełnią wszystkie
las: rezerwatowe, ochronne i gospodarcze.
Stąd też jego zdaniem bardziej zasadne
jest określenie las wielocelowy, o którego
głównym celu decyduje gospodarz.

Pamiętać jednak należy, że produkcyjna
funkcja lasu jest bardzo istotna i to właśnie
ona gwarantuje samofinansowanie leśnic-
twa w Polsce. Jak zaznaczył p.o. dyrektora
RDLP w Warszawie **Wojciech Fonder**, zasoby
leśne Polski w ciągu ostatniego półwiecza
wzrosły prawie dwukrotnie i wynoszą te-
raz 233 m³ grubizny na 1 ha, a całkowita
zasobność zwiększyła się z 695 mln m³ do
1.646 mln m³ grubizny brutto. Odnotowano
również wzrost średniego wieku drzewo-
stanów: w lasach państwowych do 60 lat,
a w niepaństwowych do 40 lat.

Godne podkreślenia jest to, że ogra-
niczenie pozyskania drewna łączy się ze
wzrostem bezrobocia i wymiernymi stratami
finansowymi. Przykładem może być Turyn-
gia, gdzie obniżenie pozyskania i przerobu
o każde 100 m³ drewna powoduje utratę
pracy przez dwie osoby, a wyłączenie
z użytkowania 550 tys. hektarów lasu
przyniosło wymierną stratę dla gospodarki
w wysokości ok. 10 miliardów euro.

ciąg dalszy ze str. 2

Rolę i odpowiedzialność leśników za sieć obszarów chronionych Natura 2000 podkreśliła w swym wystąpieniu dr **Anna Liro** z Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. W dniu 12 grudnia 2008 roku Komisja Europejska zatwierdziła ogółem 480 obszarów chronionych, stanowiących 16,5% powierzchni kraju, położonych na terenie ponad 1500 gmin. Lasy w tym stanowią 55% udziału, z czego 28% położonych jest na obszarach będących w zarządzie Lasów Państwowych. Dyrektor Departamentu Obszarów Natura 2000 Anna Liro podkreśliła brak komunikacji społecznej i zrozumienia idei tworzenia obszarów chronionych, czego przykładem może być zapowiedź zniszczenia przez rolników jednego z zimowisk nietoperzy w Małopolsce – po informacji, że teren ten zostanie włączony do sieci Natura 2000.

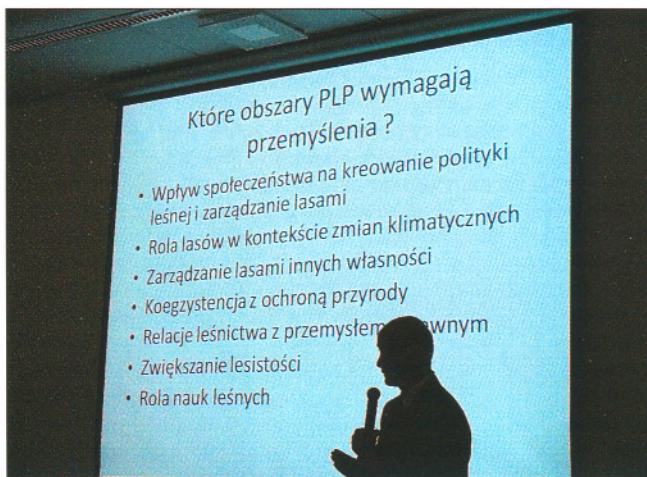
Bardzo istotnym elementem programu Zimowej Szkoły Leśnej była prezentacja wiceministra środowiska **Janusza Zaleskiego**, dotycząca kierunków i problemów polityki leśnej państwa. Szczególną uwagę poświęcił on

konieczności zmiany rangi leśnictwa oraz wyeksponowaniu roli lasów w pochłanianiu CO₂ i znaczeniu tego procesu w systemie handlu emisjami. Jednocześnie międzynarodowe uwarunkowania i zobowiązania Polski zakładają, że w ogólnym bilansie energii do 2020 roku powinniśmy osiągnąć 14,5% udziału energii ze źródeł odnawialnych i 30% z biomasy.

W ocenie szefa Nadleśnictwa Świerklaniec Włodzimierza Błaszczyka funkcje lasu zależą zarówno od charakteru regionu, jak i od uwarunkowań przyrodniczo-siedliskowych.

Polska polityka leśna państwa w 1997 r. była dokumentem nowatorskim w skali Europy, lecz pewne jej fragmenty obecnie wymagają aktualizacji do obecnych realiów. Ma to szczególne znaczenie ze względu na coraz większy udział społeczności lokalnych w kreowaniu

Przewaga obszarów sieci Natura 2000, to tereny leśne – powiedział wiceminister środowiska Janusz Zaleski. Ten fakt implikuje szereg istotnych konsekwencji...

Lasy wielofunkcyjne a ochrona przyrody dla przyszłych pokoleń

wiodących funkcji kompleksów leśnych danego regionu. Wiceminister w swej wypowiedzi podkreślił rolę społeczności obywatelskiej i konieczności współpracy z leśnikami.

W dyskusji przypomniano, że Leśne Kompleksy Promocyjne, z których pierwszych siedem powstało w 1994 r., miały stanowić załączek wielofunkcyjnej gospodarki leśnej. W ocenie dyskutantów założenia te nie w pełni zostały zrealizowane.

Wyjątkowo interesujące wystąpienie miał przedstawiciel praktyki leśnej, wieloletni dyrektor RDLP w Katowicach dr inż. **Kazimierz Szabla**. M. in. podkreślił on, że tak naprawdę planowanie funkcji lasu zaczyna się i kończy na poziomie nadleśnictwa. Do lat 80 ubiegłego stulecia w leśnictwie wiodącą funkcją była produkcja drewna. Od 20–30 lat społeczne funkcje lasu zostały wyeksponowane i konieczny

jest kompromis gospodarki leśnej i ochrony przyrody. Przykładem takiego rozwiązania są regiony przyrodniczo-funkcjonalne na terenie Regionalnej Dyrekcji LP w Katowicach.

Takie działania leśników wychodzą na przeciw społecznym oczekiwaniom i róż-

nicują kompleksy leśne pod względem wiodącej funkcji, którą mają spełniać. Mimo, że na Śląsku na jednego mieszkańca przypada niewiele ponad 1 ar lasu, to warto podkreślić, że Katowice zajmują drugie miejsce w Polsce pod względem powierzchni lasów położonych w granicach miasta. Zwiększenie roli pozaprodukcyjnych funkcji lasu wpływa jednocześnie na obniżenie dochodów leśnictwa. Fakt, że 24 spośród 38 nadleśnictw katowickiej RDLP, łączących na najmocniej zurbanizowanych obszarach, jest aktualnie deficytowych i korzysta ze środków Funduszu Leśnego, jest konsekwencją m.in. tego procesu.

Mając na względzie to, że drewno bez wątpienia dla człowieka jest surowcem nie do zastąpienia,

leśnicy nie powinni się wstydzić produkcyjnej funkcji lasu i nie przyjmować postawy jeża, który broni się przed wszystkim – podsumował dyrektor Kazimierz Szabla.

Przykładem praktycznej współpracy i edukacji środowiskowej społeczeństwa jest wszechstronna działalność w tym zakresie prowadzona przez Nadleśnictwo Tuszyn w RDLP w Krośnie. Nadleśniczy **Zygmunt Jurasz** podzielił się z zebranymi swym wieloletnim doświadczeniem i innowacyjnymi metodami gospodarki leśnej (prowadzona od wielu lat przebudowa drzewostanów, preferowanie odnowień naturalnych, prowadzenie drzewostanów dwugeneracyjnych, hodowla koników polskich, współpraca z ponad 40 szkołami).

W ocenie prof. dr. hab. **Eugeniusza Bernadzińskiego** leśnik, chcąc zapewnić trwałość lasu, powinien mieć prawo do własnej inwencji i swobodnego działania.

Prof. dr hab. **Piotr Paschalis-Jakubowicz** w swym wystąpieniu podkreślił, że w literaturze do tej pory opisano ponad pięćdziesiąt funkcji lasu, ale wszystkie one są podane z antropocentrycznym punktu widzenia. W aktualnym tysiącleciu konieczność zaspokojenia społecznych potrzeb jest dwójaka: egalitarna i elitarna. Podkreślił on również, że istnieje paradygmat: wszystkie funkcje lasu zachować w skali wielkich przestrzeni i przyszłości, a w ściśle określonym obszarze wyłącznie wybrane. W skali świata, zdaniem prelegenta, bardzo ważne jest również zharmonizowanie światowej metodyki inwentaryzacji zasobów leśnych.

Pytanie: czego oczekuje społeczeństwo od lasów i leśników postawił prof. dr hab. **Andrzej**

Grzywacz. W odpowiedzi nawiązał do regionalnych programów operacyjnych, które spotkały się z bardzo miernym zainteresowaniem społeczeństwa. Profesor przytoczył wyniki badania Pracowni Instytutu na Rzecz Rozwoju Zrównoważonego na temat stopnia społecznego zainteresowania leśnictwem, środowiskiem i ochroną przyrody. I tak: w 1997 r. co trzeci ankietowany wykazywał takie zainteresowanie, w 2004 r. co piąty, a w 2008 r. już tylko co dziesiąty. Ta spadkowa tendencja świadczy o braku zainteresowania przeciętnego Polaka sprawami przyrody i leśnictwa.

Zapobieganiu takim niekorzystnym procesom zdaniem profesora może służyć nowa metoda Foresight – naukowego przewidywania przyszłości – jaką drogę wybrać? Metoda ta ma sprzyjać rozwojowi kultury myślenia społecznego, z uwzględnieniem globalnej integracji i akceptacji społecznej, by znaleźć odpowiedź na pytanie: w którą stronę ma pójść polskie leśnictwo?

W odpowiedzi należy kierować się tym, że przyrodę chronimy dla człowieka, a nie przed

Symbioza nauki z praktyką leśną. Od lewej: prof. Piotr Paschalis-Jakubowicz (SGGW), prof. Tomasz Zawila-Niedźwiecki (IBL) i dr Marian Pigan (DGLP).

człowiekiem. O tym, że leśnicy od szeregu lat kierują się tą zasadą może świadczyć fakt, że 95% terenów o szczególnych walorach przyrodniczych położonych jest w lasach, 40% rezerwatów to rezerваты leśne, 85%

rezerwatów położonych jest na obszarze Lasów Państwowych.

Kreator wielofunkcyjnego leśnictwa prof. dr hab. **Andrzej Szujecki** zwrócił uwagę na to, że zachowanie żywych zasobów przyrody stało się ideą przewodnią zarządzania lasami w XXI wieku. A jednocześnie postawił pytanie: czy funkcje lasu są konfliktowe, czy komplementarne wobec siebie?

Po każdym bloku tematycznym i wygłoszonych referatach miała miejsce ożywiona wymiana poglądów. Syntetyczne wnioski opracowane na podstawie referatów i głosów w dyskusji dostępne są na stronie internetowej Instytutu Badawczego Leśnictwa www.ibles.pl.

Podobno najtrudniejszy jest pierwszy krok. Zwłaszcza w szkole, a ten w ocenie uczestników wypadł dla IBL imponująco. Jest to dobrym prognostykiem na przyszłość przy organizacji kolejnych edycji Zimowej Szkoły Leśnej.

Tekst i zdjęcia:
ARTUR SAWICKI